

İSTİKLÂL HARBİ'NDE ETNİK İHANET*

Yenal ÜNAL*

I. Dünya Savaşı'nın sonunda İtilaf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi, bir mütarekeden ziyade, bir teslim oluş vesikası, bir idam fermanı olarak ortaya çıkmış ve Osmanlı İmparatorluğu için ilerleyen günlerde çok daha karanlık bir dönemin başlayacağını habercisi olarak yakın dönem Türk tarihinde yerini almıştı.

Yüzyılların mirası büyük Osmanlı İmparatorluğu, tarihinde hiç olmadığı kadar kötü bir döneme girmişti. Bir büyük karanlık tablo, Osmanlı toprakları üzerine yayılmış ve Osmanlı insanına hiç de zevkli olmayan zoraki bir seyir imkânı sunmaya başlamıştı.

Tarihin, 1914 yılına kadar gördüğü bu en büyük savaşta; devrin yöneticilerinin uyguladığı yanlış stratejiler ve politikalar nedeniyle bir anda savaşın ortasında kendini bulan devlet, savaşın sonunda bilinmez bir akibete sürüklenmekteydi. Keza bu yeni savaşta alınan yenilgi ve akabinde imzalanan ateşkes antlaşması ne 1699 tarihli Karlofça ne 1774 tarihli Küçük Kaynarca ve ne de 1878 tarihli Berlin Antlaşması'na benziyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun eski devirlerde canını yakan bu büyük antlaşmalar, Mondros Mütarekesi'nin yanına konulduğunda hemen hemen hiçbir ağırlığı olmayan vesikalar olarak Türk tarihinde yerini alıyordu.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ve içerdiği hükümlerin matbuat yoluyla ülke geneline duyurulması, memlekette büyük bir infiale yol açtı ve kısa süre sonra bu infial de yerini büyük bir endişe ve korkuya bıraktı. O günün

* Necdet Sevinç, **İstiklâl Harbi'nde Etnik İhanet**, 535 Sayfa+Kaynakça+Dizin, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2011.

* Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi Tarih Bölümü

siyasi, askerî ve toplumsal konjonktürü göz önüne alındığında uzun yıllardır büyük bir savaşımın içinde olan devlet ve halk artık açlık, sefalet, bulaşıcı hastalıklar ve insan kayıplarının ortaya çıkardığı bıkkınlıkla savaşımın bir an önce sona ermesini ve barış günlerine ulaşmanın hasretini yaşıyordu.

Ne var ki daha belalı bir kader Türk milletiyle yapacağı büyük buluşma için hazırlıklarını çoktan bitirmişti.

Bu belalı kader, milletin elinde kalan son toprak parçalarını, sahip olduğu maddi ve manevi değerleri zulüm, katliam ve istila yoluyla hem de hiçbir direniş göstermeden düşmana teslim etme tehlikesi noktasında gün yüzüne çıkmıştı.

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalandığında imparatorluk içinde bulunan çeşitli gruplar üzerinde farklı etkiler yarattı. Bir tarafta yıllardır süren savaşlar nedeniyle her bakımdan oldukça kötü bir duruma düşen Türk milleti, bir tarafta çaresizlik içinde kıvranan ve kendi yaşam alanının sürekliliği için ne yapılması gerektiği hususunda kafa karışıklığı yaşayan padişah ve İstanbul hükümetleri diğer tarafta da yüzyıllardır Anadolu toprakları üzerinde Türklerle –kimi zaman ortaya çıkan bazı sıkıntılar dışındakilerle– dostluk ve hoşgörü iklimi çerçevesinde yaşayan gayrimüslimler... İşte bu gruplar I. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan süreci oldukça farklı perspektiflerden değerlendirdiler.

Asırlardır Anadolu toprakları üzerinde hoşgörüye mazhar olan bu etnik gruplar, Osmanlı İmparatorluğu'nun âdeti can çekişmesinden istifade ederek ve bir takım tarihi tezler öne sürerek Türkiye'nin çeşitli noktalarına hâkim olmak ve ilerleyen süreçte bu noktalarda kendi hâkimiyetlerini kurabilmek için harekete geçtiler. Amaçlarını gerçekleştirebilmeleri, bireysel teşebbüslerden ziyade organize olmuş örgütler temelinde projelerini uygulamalarına bağlıydı.

Nitekim Rumlar tarafından Mavri Mira, Pontus Rum ve Etnik-i Eterya; Yahudiler tarafından Alyans İsrail ve Makabi; Ermeniler tarafından Hınçak, Taşnak cemiyetleri kurularak siyasi ve askerî alanlarda, imparatorluğun içine düştüğü vahim durumdan istifade ederek önemli kazanımlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Görünen gerçek o ki Osmanlı ülkesinde yüzyıllardır ticaret, zanaat ve diğer meslek kollarında rahatça hayatlarını kazanan ve dinî hususlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun sağladığı muazzam hoşgörü politikasıyla ibadetlerini istedikleri gibi sürdüren azınlıklar; aynı hoşgörüyü Türkler adına Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan karanlık dönemde göstermeyeceklerdi.

Nitekim 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri donanmasının İstanbul'u fiilen işgal altına almasıyla özellikle Rumların âdeta kaplarından çıktığı görülmüştü. Öyle ki ev ve iş yerlerini Yunan bayraklarıyla donatan Rumlar, İtilaf Devletleri donanmasındaki Yunan baş gemisi Averof adlı zırhlıyı âdeta kutsal bir ziyaretgâh hâline getirmişlerdi. Ayasofya'yı tekrar kilise hâline getirmek için teşebbüslerde bulunmaya başlamışlardı. Anadolu'nun çeşitli coğrafyalarında kurmuş oldukları çetelerle katliam faaliyetlerine girişmişlerdi.

Bu dönemde, Osmanlı Devleti'ne karşı dostça davranmamaya başlayan ve Türkler için belalı bir dönem olan mütareke döneminde “ne koparabilirsek kâr” mantığıyla hareket eden Yahudiler, fırsattan istifade ederek İtilaf Devletleri denetimine giren Filistin topraklarından nasıl bir pay alabiliriz mantığıyla zaman zaman da Rumlarla işbirliği yaparak İtilaf Devletleri nezdinde çeşitli teşebbüslerde bulunmuşlardır.

Yüzyıllar önce II. Bayezid döneminde İspanya'da büyük bir katliamdan kurtarılacak Batı Trakya civarlarına getirilip yerleştirilen Yahudiler yaklaşık dört yüz elli yıl sonra Osmanlı İmparatorluğu'na teşekkürlerini bu şekilde bildiriyorlardı.

Türkler için mütareke döneminin olumsuz koşullarını kendisi için avantaja çevirmeye çalışan bir diğer azınlık grubunu da Ermeniler teşkil ediyordu. Gerçi Ermenilerin özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında giriştikleri örgütlenme ve bu örgütlerin desteğiyle gerçekleştirdikleri kanlı eylemlerle istek ve arzularını Yahudi ve Rumlara nazaran çok daha açık bir biçimde belirtmişlerdir.

Özellikle I. Dünya Savaşı yıllarında Doğu Anadolu, Rus ordusunun arkasına sığınarak gerçekleştirdikleri kanlı faaliyetler mütareke sonrası dönem adına da Ermenilerin emellerine ulaşabilmeleri için gözlerini dahi kırpmadan bilerek, isteyerek ve arzulararak Türk kanı dökebilecekleri hususunda çok önemli ipuçları sunuyordu.

Bununla birlikte; Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerini kaplayan karanlık tablonun içerisinde yer alan önemli temaları sadece Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar gibi azınlıklar oluşturmuyordu.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Mondros Mütarekesi'nin ülke topraklarına üzerine yaydığı karanlık bulutlar bir taraftan İtilaf Devletlerini ve bu devletlerin desteğini alarak şımaran azınlıkların iştahını kabartırken; kimi devlet adamı, kimi edebiyatçı, kimi bilim adamı olmak üzere bazı Osmanlı ileri gelenlerini çaresizlik içinde büyük devletlerin merhametine müracaat etmeye itiyordu.

Nitekim İngiliz Muhipleri, Wilson Prensipleri adlarıyla kurulan ve millî varlığa zararlı faaliyetlerde bulunan cemiyetler bizzat Türkler ya da Osmanlı tebaası bireyler tarafından vücuda getirilmişti. Umutlarını yitiren aralarında Sait Molla, Refik Halit Karay, Halide Edip Adivar, Celal Nuri İleri, Ahmet Emin Yalman, Yunus Nadi Abaloğlu gibi aydınlar bu cemiyetlerin teşekkülü ve gelişiminde önemli roller oynadılar.

Kimisi daha sonradan yaptıkları yanlışın farkına vararak Ankara Hükümeti lehine faaliyette bulunmakla birlikte azımsanmayacak bir kısmı da Millî Mücadele yılları boyunca Anadolu'da Ankara merkezli gelişen harekete oldukça ağır eleştirilerde bulunarak yaptıkları çeşitli resmî faaliyetler ve matbuat yoluyla bu hareketin önünü kesmeye çalışacaktır.

İşte, Osmanlı topraklarını bir uçtan diğer uca kaplayan karanlık tablonun içinde yer alan diğer önemli temalardan bir kısmını da bizzat Türkler tarafından oluşturulan zararlı cemiyetler oluşturmaktaydı. Kısacası tablo Türkler için can yakıcı bir hâl alırken aynı zamanda zengin bir kompozisyon olarak tarihteki yerini alıyordu.

Keskin kalem ve tartışılmayacak enerjisiyle 1970'li yılların başından günümüze basın-yayın faaliyetlerinin içerisinde bulunan Necdet Sevinç,¹ akademik alanda faaliyet göstermese bile özellikle Millî Mücadele tarihi alanında kaleme almış olduğu eserleriyle adından söz ettirmiş usta bir kalemidir.

Türk milliyetçiliği temeli ve ekseninde oldukça sert ve irdeleyici üslubuyla, büyük araştırmalar sonucu husule getirdiği tarih eserleri genç ve yeni araştırmacılar için farklı bir yaklaşım açısı sunması açısından dikkate değer çalışmalar. Meseleye bu açıdan bakıldığında yapmış olduğu araştırmaların bugün için Türkiye'de hızlı gelişim yaşayan tarih bilimi için bir büyük kazanım olduğu ifade edilebilir.

¹ **Necdet Sevinç**, 1944 yılında Gaziantep'te doğdu. Gaziantep'te başladığı gazetecilik mesleğini devam ettirmek için İstanbul'a gitti. Haber ve Durum gazetelerinde çalıştı. 1969'tan itibaren Bizim Anadolu, Hergün, Ortadoğu, Günaydın ve Kurultay gazetelerinde genel yayın müdürü ve köşe yazarı olarak görev yaptı. Yazılarında dolayı hakkında çok sayıda dava açıldı. Asliye Ceza, Ağır Ceza, Devlet Güvenlik ve Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılandı. 1974 affıyla Bayrampaşa Cezaevi'nden çıktı. 12 Eylül 1980 müdahalesinde tekrar tutuklandı. 1987 yılı sonuna kadar iki kez Bayrampaşa Cezaevi'nde, iki kez Paşakapısı Cezaevi'nde olmak üzere; Silivri, Kastamonu/Daday, Erzincan/Tercan cezaevlerinde yaklaşık 5 yıl yattı. Binlerce köşe yazısı yazdı. 2011 yılında vefat etti. **Eserlerinden bazıları şunlardır:** Yazarını Kurşunlatan Yazılar, Sanık Yazılar, Tutanak, Ferman, Ajan Okulları, Gaziantep'te Türk Boyları, Osmanlının Yükselişi ve Çöküşü, Osmanlı'dan Günümüze Misyoner Faaliyetleri, Eski Türkler'de Kadın ve Aile, Osmanlılar'da Sosyo-Ekonomik Yapı, Arşiv Belgeleriyle Tehcir, Ermeni İddiaları ve Gerçekler, Pontus'la Hesaplaşma, Duruşmalar, Acının Tadı, İstiklalin Bedeli.

İstiklâl Harbi'nde Etnik İhanet

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan Mondros Mütarekesi sonrası memleketin genel ahvali, azınlıkların durumu ve umudunu kaybeden Osmanlı aydınlarının faaliyetleri, meseleye ırksal temelde bakan araştırmacı Necdet Sevinç'in ilgi duyduğu konuların başında gelmektedir.

Nitekim üzerinde tahlil çalışması gerçekleştirdiğimiz *İstiklâl Harbi'nde Etnik İhanet* eseri; özellikle İngiliz, Fransız ve İtalyan destekli Rumların, Ermenilerin ve Yahudilerin o dönemin Türkiye'sinde yapmış oldukları olumsuz faaliyetleri ve Osmanlı aydınlarının umutlarını yitirmiş bir vaziyette çareyi manda ve himayede arayarak büyük devletlere yamanmak için giriştikleri eylemleri içine almaktadır. Oldukça sert ve keskin bir üslupla kaleme alınan bu ilginç eserde cevabı aranan sorular ile ön plana çıkan konuları şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

“- *Esat Toptanı ve İsmail Kemal hangi Paşa'ya Arnavut prensliğini teklif ettiler?*

- *Rauf Orbay'ın Amiral Calthorpe ile Agamemnon'da gizli görüşmesi.*
- *Orbay'ın İngiliz himayesinde Çerkez devleti isteğine Amiral Calthorpe ne yanıt verdi?*

- *İstiklâl Harbi'nde Türk düşmanı Rum papazlar.*
- *İzmir işgal edilince Yunan'ın tahsis ettiği arabayla Kordon'da dolaşan Kuşçubaşı Eşref ve arkadaşları.*

- *Yunan subayları şerefine ziyafet tertipleyen Yahudiler.*
- *Türk'ü Türk'e kırdıran “mel'un enişte” Ferit'in akıbeti.*
- *Said-i Nursi, “Kürdistan” kurulması teklifini nasıl reddetti?*
- *Bizans İmparatoru Konstantin, 29 Mayıs 1453'te hiçbir şansı olmamasına rağmen bize karşı savaşarak öldü. Peki yüzyıllar sonra bizim padişahımız ne yaptı?*

- *Zat-ı Şahane'nin maaşa bağladığı İngiliz destekçisi dernekler.*
- *15 Mayıs'ta “Memleketi kurtarabilirsin” diyen Sultan Vahidettin, 8 Haziran'da Mustafa Kemal'in arkasından nasıl çekildi?*

- *“Kürt Lavrens”ı Yüzbaşı Noel.*
- *İskilipli Atıf neden asıldı?*
- *Ermeni çetelerin kaçırdığı Türk çocukları.*
- *Nazım Hikmet'in annesi ve dedesi İstiklâl Harbi'nde İngilizleri nasıl destekledi?*

- *Yeşilordu'yu Mustafa Kemal'e tercih eden komünistler.*

Yenal Ünal

- *Aziz Mahmud Hüdayi cemaati, ecnebilere yaranmak için idam edilen Milli Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Bey'in cenazesine tam kadro katılınca ne oldu?*

- *Ünlü sunucumuz Orhan Boran'ın babası "Tıbbiyeli Hikmet" in hizmetleri.*

- *İngilizlerin yönetiminde ayaklanan Kürtler.*

- *Müslümanları katleden Antranik Paşa ve Barzani'nin bitmeyen dostluğu.*

- *İstiklâl Harbi'ni Kürtlerle birlikte mi verdik?*

- *150'likler listesinde neden tek bir gayrimüslim yok?*

- *Türk Milleti'ne ihanet edenlerin hazin sonları... İntihar eden; kumar masasında neyi var neyi yok kaybeden; akli dengesini yitiren; din değiştiren; oradan oraya savrulan, "Memlekete dönecek yüzüm yok" diyenler..."*

Necdet Sevinç'in kaleme almış olduğu *İstiklâl Harbi'nde Etnik İhanet* adlı bu ilginç eser, dizin ve kaynakça dâhil 607 sayfadan müteşekkildir. Ancak eserin içinde yaklaşık 220'ye yakın başlık açılmıştır. Çalışmada, iddia edilen önemli tezlerin istinadı, dipnotlarda kaynak olarak doyurucu bir şekilde verilmiştir. Eser 21/13,5 cm boyutlarında ideal kitap ölçülerinde ve iri bir puntuyla basılmıştır. Dolayısıyla okuyucu için fiziksel olarak rahat bir okuma imkânı sunmaktadır. Eserin bibliyografyası incelendiğinde ise muharririn oldukça farklı kaynaklardan faydalandığını görmekteyiz.

Bununla birlikte rahatlıkla ifade edebiliriz ki eserin özellikle başlıklar temelinde kurgusu, olay ve olguların yorumlanışında kullanılan sert üslup, çalışmanın içinde 220'ye yakın başlığın açılması eserle ilgili olumsuz intibalar uyandırmaktadır. Bunlara ilave olarak çalışmada, "Türk" ve "Türklük" kavramları aleyhinde meydana gelmiş en küçük olaylar ve bu olaylara sebebiyet veren kişilerin oldukça sert bir şekilde tamamen sübjektif bir bakış açısıyla tenkit edilmesini göz önüne aldığımızda çalışmanın bilimsel bir eser olmadığını söyleyebiliriz. Zaten eserin yazarının kanaatimizce bilimsel nitelikte bir eser vücuda getirmek gibi bir endişesi yoktur.

Ne var ki, yazarın "Türklük" hususundaki ciddi hassasiyeti, eserin içinde çok sayıda başlık açması, kullandığı sert üslup ve meseleye tek taraflı olarak sadece Ankara Hükümeti penceresinden bakması gibi hususlar bu çalışmayı asla önemsiz kılmaz.

Nitekim büyük araştırmacı Prof. Dr. Tuncer Baykara, "*Tarih Araştırma ve Yazma Metodu/2. Bs./2010*" adlı eserinde tarihin hangi dönemiyle ilgilenirse

İlgilensin bir tarihçinin kaynaklar konusunda ufkunun olabildiğince geniş olması gerektiğini ileri sürerek tarihçi için aslında bilgi kaynaklarının hemen hemen sınırsız olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır.

Öyle ki metodoloji eserinde tarihi bilgi kaynakları olarak canlı şahitler, yaşayan tarihler; manzume ve şiirler; destanlar, efsaneler, hikâyeler, kıssa, fıkra, latife, anekdot, atasözü, darbimesel ve menkıbe gibi başlıkları da sıralamıştır.

Örneğin çoğunlukla asker ve dinî özelliği bulunan tarihî şahsiyetlerin hayat maceraları üzerine olağanüstü motiflerle örülmüş bir destan bir hikâye türü olarak karşımıza çıkan menkıbeler hakkında yazar şu bilgileri vermiştir: “*Menkıbelerde bir gerçek temel vardır. Bunun etrafında olağanüstü motifler eklenmiş ve menkıbe ortaya çıkmıştır. Menkıbelerdeki olağanüstü özellikler ayıklanırsa, geride gerçek tarihî bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgileri başka kaynaklarda bulmanın imkânı yoktur*”*Tarih Araştırma ve Yazma Metodu/2. Bs./2010/s.57*”

Buradan hareketle Necdet Sevinç'in *İstiklâl Harbi'nde Etnik İhanet* adlı eseri Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ile Yakınçağ Tarihi araştırmacılarınca mutlaka üzerinde durulması gereken bir çalışmadır. Çünkü eser, etnik temelde bu dönemi inceleyen ve hacimce oldukça geniş bir tetkiktir.

Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan karanlık tabloda önemli temalar olarak karşımıza çıktığını belirttiğimiz azınlıkların girişimlerine ve Osmanlı aydınlarının faaliyetlerine oldukça farklı bakış açıları getirerek, mütareke dönemini irdeleyen bu eseri incelemek, bir tarihçinin yeni yorumlara ulaşmasına ya da ufkunu genişletmesine azamî ölçüde yardımcı olabilir.

Kaldı ki sert üslubu ve keskin yorumlarıyla bilimsellikten uzaklaştığını belirttiğimiz bu eser döneme ilişkin olay ve olgularla ilgili olarak daha önce başka kitaplarda okuma şansı yakalayamadığımız çok ciddi ve temeli bulunan yorumlarla karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin İstanbul'da bulunan ve kimi zaman hükümetlerde ya da önemli devlet kademelerinde görev alan simaların Osmanlı İmparatorluğu adına devrin kötü şartlarından istifade ederek bir anda kendi etnik kökenlerini (Arnavut, Çerkez, Rum ve Kürt) hatırlamaları ve kimi zaman da İtilaf Devletleri nezdinde kendi etnik kökenleri için bazı kazanımlar elde etme çabaları eserde oldukça üst düzeyde irdelenmiştir.

Yine bu eserde Vahidettin'in, Mustafa Kemal ilişkileri kaynak belirtmek suretiyle inceden inceye tetkik edilmiştir. Muhafazakâr ve Kemalist çevrelerde her dönem tartışma konusu olan “Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya bizzat

Yenal Ünal

Vahidettin tarafından gönderildiği” tartışması eserde kaynak belirtilmek suretiyle oldukça ilginç bir yorumla okuyucuya sunulmuştur.

Bu açılardan bakıldığında eser yakın dönem Türk tarihi alanında özellikle azınlıklar üzerine inceleme yapan araştırmacılara içerdiği ilginç yorumlarla ufuk açıcı bir şekilde katkı sağlayabilir.

Yönelttiğimiz birtakım tenkitlere ve içeriğinin kurgusunda yaşanan bazı sıkıntılara rağmen böyle bir eserin vücut bulması ve başka kaynaklarda bulamadığımız yorumları bize sunması yakın dönem Türk tarihçiliği adına bir önemli kazanım olarak telâkki edilemez mi?